

PŮSOBNOST KOMISÍ PRO OBNOVU, PAMÁTKOVOU OCHRANU A VYUŽITÍ KAROLINA 1934–2017

JOSEF PETRÁŇ (†)

ACTIVITIES OF COMMISSIONS FOR RECONSTRUCTION, HERITAGE CARE, AND UTILISATION OF THE CAROLINUM, 1934–2017

Document-based study by a long-term member of the Historical Commission of the Charles University offers an overview of organisation of heritage care in the Carolinum and brings information about activities of the relevant commissions and their members. Their list is included at the end of the contribution.

Keywords: Carolinum – heritage case – Historical Commission

DOI: 10.14712/23365730.2018.38

Zákonem z 19. února 1920 (4 135 Sb.) byl areál Karolina po předchozích vleklých sporech přičten do vlastnictví Univerzity Karlovy v Praze. V předešlé době byla jeho vlastníkem Německá univerzita v Praze, která jej také převážně využívala, s výjimkou Velké auly, jež v určené dny v týdnu sloužila ke slavnostním účelům rovněž někdejší české Karlo-Ferdinandově univerzitě. Až po dalších čtrnácti letech sporů, dne 13. února 1934, potvrdil Univerzitě Karlově vlastnictví Karolina krajský soud civilní a mohl být proveden vklad vlastnického práva do pozemkových knih.¹ Po tu dobu trvalo právo německé univerzity využívat při slavnostech velkou karolinskou aulu, než získá náhradní prostory. Až v roce 1938 pracoval architekt Josef Zasche na plánu výstavby ústřední budovy pro německou univerzitu na určeném staveništi na východním okraji Letné. Dokud Deutsche Universitāt in Prag nevystaví tuto budovu, mohla využívat pro slavnosti jiné prostory.

V tehdejších časech nacionálních sporů v prostředí univerzity se po staletí neudržovaný areál Karolina stal součástí politické propagandy, ač od rozdělení univerzity zůstával společným sídlem řízení a správy i prostorem k důstojným aktům. V českém nacionálním zájmu se Karolinum, „statek národní“, stalo vedle jiných momentů silnou složkou étosu generace rektora české Karlo-Ferdinandovy univerzity profesora Karla Domina a univerzitního archiváře profesora Václava Vojtíška. Byli to oni, kdo vyzdvihli „národní“ podstatu dění, o němž se v budově od jejího založení rozhodovalo.

¹ K tomu Václav VOJTÍŠEK, *Komise pro obnovu Karolina a její činnost*, in: V. Vojtíšek (ed.), *Karolinum. První zpráva o činnosti Komise pro obnovu Karolina v letech 1934–1936*, Praha 1937, s. 7; Karel LITSCHE, *Intabulace budovy Karolina podle nových knihovnických zákonů v 19. a 20. století*, AUC-HUCP 26/2, 1986, s. 77–84.

Univerzita Karlova musela s těmito komplikacemi počítat v době, kdy se s předstihem připravoval program obnovy Karolina, jež bylo po léta ve špatném stavebním stavu. Některé z návrhů na jeho přestavbu ze starší doby byly tak zásadní, že by středověkou stavbu v podstatě zrušily. Naštěstí se nerealizovaly. Už od roku 1906 ležel na stole plán na výstavbu nové ústřední univerzitní budovy pro tehdejší českou Karlo-Ferdinandovu univerzitu, a to naproti projektované stavbě právnické fakulty u Čechova mostu.² Pokud by se měly uskutečnit projekty staveb ústředních budov Univerzity Karlovy v Praze u Čechova mostu a Deutsche Universität in Prag na kraji Letné, vyvstávala otázka, k jakým účelům by mělo sloužit obnovené Karolinum.

V ovzduší nacionálních sporů, v duchu hesla „Karolinum statek národní“, jež prožívala část veřejnosti před zaknihováním, ale i hned po zapsání Karolina Univerzité Karlově v Praze do desek zemských, zvolil akademický senát Komisi pro obnovu Karolina. Ustavila se 2. května 1934 a měla dvě sekce: finanční a dále stavební a památkovou.³ Jejím předsedou se stal prorektor univerzity, profesor přírodovědecké fakulty Karel Domin, který již v předešlém akademickém roce jako rektor vyvíjel řadu patrioticko-nacionálních iniciativ. Finanční sekci (subkomisi) vedl architekt František Tesař, vrchní technický komisař zemského úřadu. Předsedou stavební a památkové subkomise byl zvolen profesor dějin umění filozofické fakulty Vojtěch Birnbaum. Když krátce poté zemřel, převzal funkci profesor pomocných věd historických téže fakulty, univerzitní archivář Václav Vojtíšek. Ten byl vedle Domina, kterého po více než roce vystřídal v čele Komise, jedním z nejhorlivějších nacionálně-patriotických představitelů programu přestavby Karolina. Přihlížel k zájmům univerzitního archivu, který řídil, a k jeho dalším působnostem, včetně představy „univerzitního muzea“, což Komise přijala jako projekt ještě před zahájením obnovy přízemí historické budovy.⁴

Když profesor Vojtíšek hovořil o „muzeu“, měl na mysli stálou expozici univerzitních dějin, umístěnou v přízemí Rotlevova paláce, již by připravil univerzitní archiv. K tomu směřoval výběr exponátů, jejichž fotografie Vojtíšek zčásti sám označil. Nepředpokládám tudíž, že by pomýšlel na samostatnou instituci muzea vedle archivu. Šlo spíše o trvalou historickou expozici, v níž by se rovněž uplatnily předměty, které – ač nearchivní povahy – byly již dříve ukládány v archivním depozitáři. Sídlo archivu mělo být rovněž v přízemí Rotlevova paláce.

Členy památkové a stavební subkomise byli profesori filozofické fakulty, a to profesor křesťanské archeologie Josef Cibulka, profesor pomocných věd historických Gustav Friedrich a historik umění Zdeněk Wirth.⁵ Dále tu byl profesor Vysokého učení technického

² K tomu Alois KUBÍČEK (ed.), *Karolinum a historické koleje University Kalovy v Praze*, Praha 1961, s. 102; Josef PETRÁŇ (ed.), *Památky Univerzity Karlovy*, Praha 1999, s. 86 an. Závěry a podněty před vznikem komise srov. Jan ALMER, *Úprava Karolina*, in: *Za starou Prahu*. Věstník pro ochranu památek 17, 1933, s. 22–24. Dále srov. Ladislav MACHOŇ, *Karolinum, jeho stavební vývoj a námět pro restauraci*, Zprávy veřejné služby technické 15/1, 1933, s. 208–213.

³ Václav VOJTÍŠEK (ed.), *Karolinum. První zpráva o činnosti Komise*, s. 7. K tomu Archiv Univerzity Karlovy (dále AUK), fond Akademický senát Univerzity Karlovy (dále f. AS UK), sign. D 2/22, č. j. 3012/1933-34, 13. 4. 1934.

⁴ Srov. Václav VOJTÍŠEK (ed.), *Za naši universitu*, Praha 1936; též, *Karlova universita vždy jen naše*, Brno 1946; Václav VOJTÍŠEK – Dobroslav LÍBAL, *Karolinum chloubou Univerzity Karlovy*, Praha 1948.

⁵ AUK, f. AS UK, kart. 110, sign. D 2/22, složka Karolinum – restaurace 1934, č. j. 2260/1933-34, 18. 4. 1934. K tomu AUK, f. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, personálie pedagogického sboru, inv. č. 781, k. 68,

v Praze Oldřich Stefan a zástupci Státního úřadu památkového, radové správně osvětové služby Karel Pekárek a Václav Wagner.

Subkomise ještě pod Birnbaumovým vedením stačila zahájit orientační stavebně-statický průzkum přízemí, zčásti i sklepů Rotlevova paláce, nejstarší části Karolina. Průzkum provedli stavební odborníci a Birnbaum o něm vypracoval podrobnou zprávu.⁶ Patro, v němž byla Velká aula, zůstávalo zatím stranou, protože je spoluužívala Německá univerzita v Praze, jež tehdy nezískala náhradu. Po náhlém Birnbaumově úmrtí převzal dohled nad stavebním a statickým průzkumem profesor Oldřich Stefan, jenž připravil již podrobnější zprávu o průběhu prací a jejich výsledcích od sklonku října 1934 do poloviny března 1935. Na něho pak navázala zpráva F. X. Margolda, adjunkta Státního ústavu pro fotografování a měření památek (později Státní fotoměřický ústav).⁷ V letech 1934 až 1936, kdy stavebně statický průzkum plně řídila Komise pro obnovu Karolina, a to včetně stránky finančních nákladů, podařilo se jí na tehdejší dobu úspěšně provést stavební a statický průzkum přízemí a sklepů Rotlevova paláce, což byla nezbytná podmínka přestavbových prací. Na archeologický průzkum nebyl brán zřetel, což ostatně platí i pro pozdější období. Archeologické artefakty byly sbírány a ukládány bez náležitých nálezových zpráv, což napříště znemožnilo s těmito nálezy soustavně odborně pracovat.⁸

Po dva roky trvající stavební a statický průzkum v Karolinu (1934–1936), stejně jako první zabezpečovací práce, mohla Komise pro obnovu Karolina provádět díky finančním prostředkům vynaloženým Rektorátem Univerzity Karlovy v Praze.⁹ Vedle toho probíhala národní sbírka pro obnovu Karolina, vyhlášená a určená výhradně jen „na opatření vnitřního zařízení v obnoveném Karolinu a na jeho umělecké ozdobení a zdokonalení“. Obnova Karolina se stala prestižní záležitostí, čemuž nasvědčuje výnos sbírky, do níž přispěly podle svých možností veřejné osobnosti, instituce a firmy a dokonce i obsah kasiček z pouličních sbírek. Na široké propagaci se podílely články v novinách, umělci nabízeli nebo darovali k výzdobě obnoveného Karolina svá díla atd. Prozrazuje to mnohé, stejně jako výpravná publikace *Karolinum statek národní*, vydaná členy Komise pro obnovu Karolina.¹⁰ Nelze pominout též zahájení přípravy velkých *Dějin Univerzity Karlovy*, opět z iniciativy předsedy Komise pro obnovu Karolina profesora Václava Vojtíška.¹¹

Vojtíšek Václav; inv. č. 103, k. 10, Birnbaum Vojtěch; inv. č. 128, k. 12, Cibulka Josef; inv. č. 222, k. 17, Friedrich Gustav.

⁶ Vojtěch BIRNBAUM, *Předběžná zpráva o stavebním probádání budovy a zpráva o loubí*, in: *Karolinum*. První zpráva o činnosti Komise v letech 1934–1936, Praha 1937, s. 22–29.

⁷ Oldřich STEFAN, *Zpráva o výzkumu budovy v době od 22. října 1934 do 15. března 1934* (správně má být 1935), in: tamtéž, s. 30–38; František Xaver MARGOLD, *Přehled výzkumu v letech 1935–1936*, tamtéž, s. 39–54; František TESAŘ, *Zpráva o stavebních pracích*, tamtéž, s. 55–62. Fotografická dokumentace uložena v AUK, f. Obnova Karolina, inventář Jakub JAREŠ, *Obnova Karolina – fotografie ze stavebně-historických průzkumů a z průběhu rekonstrukce, 1935–1953* (1956), manipulační seznam, Praha 2012; též, *Obnova Karolina. Fotodokumentace – dar stavitele Jana Lopaty, 1946–1975*, dílčí inventář, Praha 2012.

⁸ Srov. Irena PAVLŮ, *Středověká keramika z Prahy-Karolina*, *Præhistorica* 21, *Varia archaeologica* VI, Praha 1994, s. 117–139; Zdeněk SMETÁNKA, *Karolinum – svědectví dnešních sklepů*, in: Josef Petráň (ed.), *Památky Univerzity Karlovy*, s. 13–20.

⁹ Viz obšírnou zprávu Václava VOJTÍŠKA, in: *Karolinum. První zpráva o činnosti Komise*, s. 17 ad.

¹⁰ Karel DOMIN – Václav VOJTÍŠEK – Josef HUTTER (edd.), *Karolinum statek národní*, Praha 1934, 2. vyd. 1935.

¹¹ Milada SEKYRKOVÁ – Marek ĐURČANSKÝ, *Dva dokumenty k počátkům přípravy oslav univerzitního jubilea 1948. Generační pokus o syntézu dějin pražského vysokého učení*, *AUC-HUCP* 56/1, 2016, 183–195.

Když Deutsche Universität in Prag v roce 1936 konečně opustila karolinské historické prostory, bylo možné stavební a statický výzkum rozšířit i do poschodí s Velkou aulou.¹² Náklady na průzkum tak neobyčejně narostly a rektorátní fondy a finanční dotace, jež měla Komise pro obnovu Karolína k dispozici, zdaleka nemohly pokrýt další práce, stejně jako následující obnovu,¹³ kterou byl nucen pokrýt stát. Komisi zůstal dohled nad stavebně-statickým průzkumem a vedle toho pak úkol stanovit využití Karolína a vyhlásit soutěž na projektanta obnovy.¹⁴ Otázka budoucího využití obnoveného areálu stála na prvním místě, neboť vypracovaným programem se měl řídit architekt. Podle směrnic Komise mělo být zachováno Kaňkovo barokní průčelí do Železné ulice. Shoda byla i v tom, že by Velká aula už pro svou historickou tradici měla zůstat slavnostním shromaždištěm při promocích a univerzitních festivitech. K těmto účelům měla být zvětšena. Gotické články stavby, nalezené při stavebním průzkumu, měly zůstat zachovány a při obnově využity.

Důležitým rozhodnutím Komise bylo společné přesvědčení, že je třeba provést přístavbu k někdejšímu historickému rotlevskému jádru paláce, a to na místě sousedních budov, jež univerzita vlastnila. Což svědčí o tom, že se v budoucnu počítalo s návratem Rektorátu Univerzity Karlovy a s dalšími jejími součástmi do rozšířeného areálu obnovených karolinských staveb.

Převzetí finanční stránky obnovy Karolína zemským úřadem a ministerstvem veřejných prací odebralo Komisi nezládnutelné břemeno.¹⁵ Nadále měla na starosti dokončení stavebního průzkumu a přípravu rekonstrukce, s čímž souvisel i výběr projektanta. Komise pro obnovu Karolína (název potvrzen rektorátem 6. listopadu 1936) se podle slov jejího tehdejšího vedoucího profesora Václava Vojtiška stala „*odbornou pomocnicí akademického senátu i rektorátu university, s plným jejich porozuměním ve svých snahách a pracích*“.¹⁶ Její finanční subkomise zanikla.

V době dokončování stavebního průzkumu středověkého Rotlevova paláce a příprav k vyhlášení soutěže na výběr architekta postihla republiku německá nacistická okupace, po níž následovalo násilné převzetí Karolína německou univerzitou, která teď přijala název Deutsche Karlsuniversität in Prag v rámci systému univerzit říšskoněmeckých. České vysoké školy byly 17. listopadu 1939 uzavřeny.

Urychlené přípravy obnovy Karolína z předešlých let ustaly. Němci převzali Komisi připravenou dokumentaci, ale na rekonstrukci nebyla za války vhodná doba ani prostředky. Deutsche Karlsuniversität in Prag svěřila projekt rekonstrukce Karolína německému pražskému architektu Josefu Zaschemu, který měl předtím projektovat ústřední budovu německé univerzity na okraji Letné.¹⁷

Deutsche Karlsuniversität in Prag neměla dost prostředků na obnovu Karolína, což zejména Velkou aulu uchránilo před znetvořením nacistickými symboly, navrženými architektem. Byly provedeny jen některé stavebně zajišťovací práce, z nich především betonový strop Velké auly.

¹² A. KUBÍČEK (ed.), *Karolinum a historické koleje University Karlovy v Praze*, s. 102.

¹³ Vynaložené částky za uplynulé období uvádí V. VOJTIŠEK, *Karolinum. První zpráva o činnosti Komise*, s. 17.

¹⁴ K tomu A. KUBÍČEK (ed.), *Karolinum a historické koleje University Karlovy*, s. 102.

¹⁵ Výnos ministerstva veřejných prací č. j. 2a-1217 z r. 1936, č. j. 20 693 z 15. 5. 1936.

¹⁶ V. VOJTIŠEK (ed.), *První zpráva o činnosti Komise pro obnovu Karolína*, s. 18.

¹⁷ A. KUBÍČEK (ed.), *Karolinum a historické koleje University Karlovy v Praze*, s. 103. O stavu prací na obnově Karolína před odevzdáním německé univerzitě informovali předseda Komise V. VOJTIŠEK a F. X. MARGOLD, *O výzkumu Karolína a o jeho výsledcích v posledních letech*, in: *Zprávy památkové péče* 3, 1939, s. 24–30.

V prvním poválečném roce zprvu vystala řada problémů, mezi jiným nedostatek stavebního materiálu, aby práce mohly podle plánu pokračovat a být dokončeny do chystaných oslav šestistého výročí založení Univerzity Karlovy v dubnu 1948.¹⁸ Profesor ČVUT Jaroslav Fragner, kterému byla přestavba svěřena v roce 1946, se proto v první etapě přestavby soustředil na rekonstrukci obřadní Velké auly a přístupových prostor, aby se tu v roce 1948 mohly oslavy konat. Řídil se staršími pokyny Komise pro obnovu Karolina ze třicátých let a zachoval historické části, mezi nimi nově objevený gotický portál do Velké auly, kterou prostorově rozšířil. Sama Komise po válce již neobnovila svou činnost a Fragner spoléhal na její někdejší závěry a doporučení, stejně jako na porady s jednotlivci.

Druhá etapa rekonstrukce historického areálu probíhala v přízemí někdejšího Rotlevova paláce a přilehlého křídla, dosavadními úpravami dosti poškozeného, a to až v letech po komunistickém převratu roku 1948. Slavnostně byla završena při příležitosti oslav 550. výročí Kutnohorského dekretu v roce 1959.¹⁹ Upraven byl tehdy vnitřní čestný dvůr a v něm umístěna socha M. J. Husa, dílo Karla Lidického. Pro nedostatek času a financí již Fragner nestačil dokončit projektované vybavení tzv. Vlasteneckého sálu v prvním patře traktu. V další etapě bylo přikročeno k utváření prostor pro budoucí sídlo rektorátu (včetně univerzitního archivu) v sousedních objektech. Poté tempo úprav širšího areálu, zejména v přilehlém traktu s průčelím do Celetné ulice, vážlo. Jejich restaurování se již do konce totalitního systému v roce 1989 nestihlo. Práce na variantních studiích celého areálu probíhaly pod vedením profesora Fragnera a jejich výsledný schválený projekt celého „uzavřeného univerzitního areálu na středověké urbanistické substrukci“ je z roku 1954.²⁰ Fragner podle možností usiloval o to, aby „rekonstrukce osvobodila areál od utilitárních přístaveb, ozdravila a provzdušnila vnitřní prostředí, obnovila funkci prostoru mázhauzů zapojením do komunikačního systému jak uvnitř uzavřeného areálu, tak umožnila obnovu historických pěších komunikací napříč blokem mezi Celetnou a Ovocným trhem v čp. 563 a Malou Kamzíkovou v čp. 559“.²¹

Po vykročení univerzity do svobodného života při tzv. sametové revoluci roku 1989 ustavilo kolegium rektora zprvu Komisi pro další jednání o pracech v karolinském areálu, v níž byli čtyři pracovníci rektorátu a Miroslav Kunštát z Ústavu dějin a archivu Univerzity Karlovy. Počátkem akademického roku 1992/1993 se kolegium rektora rozhodlo nahradit ji širším poradním orgánem, Komisí pro památkovou ochranu a využití Karolina, která roku 1999 změnila název na Historickou komisi UK. Zpočátku měla Komise dvanáct členů, které na návrh akademického senátu jmenoval rektor.²² Jejimi členy bylo sedm pracovníků rektorátu, z nich dva prorektorů, Jaroslav Mihule a Josef Petrůň (ustaven předsedou Komise), dále též univerzitní kancléř Jan Kofroň a univerzitní kvestor Jan Winkler, vedoucí organizačního oddělení Václava Kupová a ředitel správy budov a zařízení Josef Rendl. Z přizvaných odborníků se stal oporou Komise Marian Bělohradský, žák a posléze asistent profesora Jaroslava Fragnera, který po Fragnerově smrti v roce 1967 pokračoval v realizaci

¹⁸ O problémech, jež zbrzdily postup prací a převzetí projektu Jaroslavem Fragnerem, viz Oldřich STARÝ, *Obnova Karolina. Projekt: Jaroslav Fragner*, Architektura ČSR 18/3, 1959, s. 77–92.

¹⁹ Tamtéž, s. 89

²⁰ Nadále se opírám o složku Historická komise 1992–2017, uloženou na organizačním oddělení RUK, dále pak o prameny v mém vlastním držení.

²¹ RUK, organizační oddělení, Historická komise 1992–2017, příloha k zápisu Komise pro památkovou ochranu a využití Karolina z 8. 10. 1992, zpráva docenta Mariana Bělohradského.

²² RUK, organizační oddělení, Historická komise 1992–2017.

plánu rekonstrukce Karolina. Díky bohaté dokumentaci, již shromáždil z Fragnerova ateliéru a z Archivu Univerzity Karlovy, mohl propojit starší plány rekonstrukce s novými projekty a posoudit jejich hodnotu i platnost. Zároveň též mohl upozornit na to, co se v prvních poválečných etapách nedotáhlo či neosvědčilo. Z toho pak vycházela ve své práci Komise pro památkovou ochranu a využití Karolina jako „*poradní orgán rektora v otázkách univerzitních tradic a památkové péče*“. Komisi nadále jmenuje rektor po své inauguraci.

Z dalších odborníků jmenovaných členy Komise v roce 1992 byli dva docenti Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, a to archeolog Zdeněk Smetánka z Ústavu pro pravěk a ranou dobu dějinnou a Jiří Kropáček z Ústavu pro dějiny umění. Z Ústavu dějin Univerzity Karlovy a archivu Univerzity Karlovy tu byli vedoucí archivu Miroslav Truc a zpočátku rovněž vědecký pracovník Miroslav Kunštát.²³

Z důležitých úkolů Komise, jež daly podnět k jejímu ustavení, byly dva nejnaléhavější. Měla projednat a dát doporučení, jak využít obnovené gotické přízemí někdejšího Rotlevova paláce. Podle původních plánů ze třicátých let tu měl být umístěn univerzitní archiv a k němu připojené univerzitní „muzeum“. Mezitím byl pro Ústav pro dějiny UK, zřízený v roce 1960 z iniciativy profesora Václava Vojtíška, rekonstruován sousední nádvorní trakt karolinského areálu. Přízemní křížová chodba Rotlevova paláce byla pronajímána ke komerčnímu využití jako prostor pro pořádání výstav. Komise o jejím budoucím využití jednala 10. prosince 1992 v souvislosti s kategorizací jednotlivých prostor historické budovy a přilehlého areálu.²⁴ Od představy umístit v přízemní Křížové chodbě univerzitní muzeum se upustilo. Nadále měla být výstavním prostorem především pro univerzitní expozice, zároveň však s možností využívat ji komerčně k příležitostným výstavám, pokud jejich obsah bude v souladu s duchem národní kulturní památky a s univerzitními tradicemi. V prostoru vedle křížové chodby měl vzniknout a být vybaven mobiliářem tzv. Císařský sál, pojmenovaný podle obrazů panovníků zavěšených v čele: Marie Terezie, Josefa II. a Leopolda II.

Po dobu rekonstrukce byla vzácnější díla karolinské obrazové galerie podle dohody vystavena v Muzeu hl. města Prahy, které vydalo i katalog. Po jejich navrácení Komise navrhovala rozmístění do jednotlivých prostor Karolina, pokud už jejich funkční využití nebylo dáno minulým stavem.²⁵ Zároveň Komise doporučila kategorizaci i dalších slavnostních prostor Karolina. Tak byla Velká aula určena „*výlučně pro slavnostní shromáždění, a to i při vědeckých sympoziích apod., nikoliv pro jednání s přednáškovou či diskusní náplní [...] . Pokud jde o koncerty, připouštějí se toliko koncerty pořádané univerzitou a jejími fakultami, jedinou výjimkou je tradiční zahajovací koncert Pražského jara*.“ Podobně bylo rozvrženo využití dalších karolinských prostor, dodržované v podstatě podnes.

Se slavnostním otevřením „muzea“, stejně jako s nezbytnými opravami a dalšími rekonstrukčními úpravami prostor obnovených před lety Fragnerem, se počítalo k příležitosti oslav 650. výročí založení univerzity v roce 1998.²⁶

²³ Tamtéž.

²⁴ Tamtéž, zápis o jednání Komise pro památkovou ochranu a využití Karolina 10. 12. 1992.

²⁵ Srov. vytištěný katalog výstavy Josef PETRÁŇ – IVO KOŘÁN (edd.), *Umělecká díla Karolina*, Praha 1996.

²⁶ K tomu Nora DOLANSKÁ, *Nový kabát Karolina* (rozhovor s doc. ing. arch. M. Bělohradským), Forum 1/3, 1995, s. 1–2, Forum on-line 3/95 (5. 5. 1995) dostupné na: <<http://forum.cuni.cz/forum3-95/adhoc.ISO2.html>> (ověřeno 13. 4. 2018).

Dlouho proponované „muzeum“ se stalo předmětem dalších jednání Komise, která se nakonec shodla na tom, že není vhodné budovat je jako novou samostatnou instituci. Záměr vlastně od počátku směřoval k vymezení prostor pro stálou expozici k dějinám Univerzity Karlovy.²⁷ Úkol byl svěřen Ústavu dějin Univerzity Karlovy a archivu Univerzity Karlovy, stejně jako příprava dočasných výstav v křížové chodbě, zvláště při různých univerzitních výročích. Stálá expozice s původním názvem *650 let cesty za poznáním a vzdělaností* byla skutečně otevřena v době oslav roku 1998, a to v románských sklepních prostorech historické budovy, jež byly k tomuto účelu restaurovány a vybaveny mobiliářem, stejně jako přístupové cesty do nich a přilehlé místnosti Klubu rektora.²⁸ Nově a v rozšířeném pojetí byla tato expozice instalována roku 2014 u příležitosti slavností k výročí 17. listopadu. Suplováním muzejní instituce podstatně vzrostly nároky na Ústav dějin Univerzity Karlovy a archiv Univerzity Karlovy, jehož ředitel je členem Komise pro obnovu a využití Karolína (Historické komise Univerzity Karlovy). Od roku 2005 je jím profesor Petr Svobodný. S přípravou stálé expozice souvisela i systematická evidence a zhodnocení památek univerzity. Po čtyřsvazkových *Dějínách Univerzity Karlovy* tak v roce 1999 vyšla výpravná kniha *Památky Univerzity Karlovy*.²⁹

Druhým z naléhavých úkolů Komise pro památkovou ochranu a využití Karolína, vytčených hned v roce 1992, se stala nezbytná restaurace a doplnění obnovy areálu po čtyřech desetiletích od Fragnerovy přestavby. Blížící se jubilejní oslavy 650. výročí založení Univerzity Karlovy k tomu daly impuls. Potřebné úpravy se týkaly celého areálu mezi Ovocným trhem, Železnou, Kamzíkovou a Celetnou ulicí. Komise se nejprve vyjadřovala k výběru projektanta. Koncem dubna 1995 jím byl stanoven na základě vypsání soutěže pražský Projektový ateliér pro architektonické a pozemní stavby, přičemž vedoucím projektu se stal Tomáš Šantavý.³⁰ Měl možnost využít starší projektové dokumentace docenta Bělohradského, připravené pro Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst a objektů (SURPMO) v roce 1977, týkající se objektů v Celetné ulici.

Rok 1996 se stal nejuvytíženějším v celém trvání Komise. Scházela se každý měsíc, někdy co týden, s architektem Šantavým a jeho asistenty, aby projednávali návrhy úprav, jež probíhaly rychlým tempem, aby se stihl konečný termín. Historická část Karolína byla kvůli probíhajícím pracím v roce 1996 pro veřejnost uzavřena. Počítalo se s jejím otevřením počátkem akademického roku 1997/1998, mnozí však právem pochybovali o možnosti termín dodržet. Vedle oprav opotřebovaných částí mobiliáře nebo jeho nahrazení novým bylo třeba počítat s výměnou technického vybavení, jako bylo elektrické vedení, zvuková technika, klimatizace atd., či například s vyřešením absence výtahu v historické budově a v rektorátním křídle na ni napojeném. Nehledě na nedokončenou úpravu Vlasteneckého sálu (stěny přikryty látkovými tapetami, umístěny bronzové odlitky bust, zavěšeny nové lustry, zrekonstruována podlaha) a celého bloku areálu obráceného do Celetné ulice. O každé části obnovy a úprav se vedly na zasedáních Komise rozpravy s architektem a jeho asistenty. Shoda panovala v tom, že je třeba provést rekonstrukci s velkou rozvahou a s co nejmenšími zásahy do historických objektů. Výtah byl nakonec projektován do rektorátního křídla

²⁷ RUK, organizační oddělení, fasc. Historická komise 1992–2017.

²⁸ Při této příležitosti byla vydána tiskem brožura (přůvodce) *650 let cesty za poznáním a vzdělaností. Universitas Carolina. Výstava o vývoji Univerzity Karlovy*, Praha 1998.

²⁹ Josef PETRÁŇ (ed.), *Památky Univerzity Karlovy*, Praha 1999.

³⁰ Doklady viz RUK, org. odd., fascikl Historická komise 1992–2017; Josef PETRÁŇ, *Karolinum*, Praha 2010.

s tím, že odtud je po pavlači přístup do Vlasteneckého sálu a okolí Velké auly. Dochované zápisy ze zasedání Komise pro památkovou ochranu a využití Karolína umožňují sledovat postup prací.

Náročné úkoly projektanta, navazující na Fragnerovu etapu, nemohly být ani při vskutku rychlém tempu prací završeny do výročí založení Univerzity Karlovy v roce 1998. Trvalo ještě nějaký čas, než skončila rekonstrukce tzv. Opitzova domu v bloku do Celetné ulice. Univerzita tu počítala s umístěním zařízení hotelového typu, v němž by mohli být ubytováni hosté po dobu návštěvy univerzity. Mělo být včleněno do tzv. Kongresového centra univerzity, které by využívalo Zelené a Modré posluchárny. V přízemí budovy mělo mít prodejnu univerzitní Nakladatelství Karolinum. Nevyužité poměrně rozsáhlé sklepní prostory měly být změněny v klubové místnosti, během dne otevřené studentům. Rekonstrukční a stavební práce v této etapě končily v letech 1999 až 2000.

Vedle uvedených problémů projednávala a schvalovala Komise náměty výstav v křížové chodbě historické budovy a projednávala i rektorova zadání, která se netýkala samotného Karolína. Tak tomu bylo zejména po změně názvu na Historickou komisi UK v roce 1999. Z větších projektů se v letech 2004 až 2006 vyjadřovala k postupu prací při zařizování promoční síně (auly), určené pro bakalářské promoce v budově Matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy na Malostranském náměstí 25 v Praze 1 (v někdejší historickém refektáři jezuitského profesního domu), i k množství dalších předloh. Tak je tomu za předsednictví prorektora Jana Royta podnes. Za čtvrt století trvání Komise se v ní vystřídali vedle prorektorů Univerzity Karlovy a pracovníků rektorátu a Ústavu dějin Univerzity Karlovy a archivu Univerzity Karlovy odborníci z oborů architektury, dějin umění, archeologie a muzejnictví, a to z řad univerzitní akademické obce i externistů.

Členové Komise pro ochranu a památkové využití Karolína, později Historické komise Univerzity Karlovy, v letech 1992–2017

jméno, doba členství v Komisi

působíště (uvádí se zaměstnání a funkce v době jmenování členem Komise)

doc. ing. arch. Marian Bělohradský, 1992 – 16. 3. 1996

Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst a objektů (SURPMO)

ing. Karel Höfer, 2006–2010

ředitel správy budov a zařízení UK

prof. PhDr. Mojmir Horyna, 2006–2010, předseda

prorektor UK, Ústav pro dějiny umění Filozofické fakulty UK

prof. PhDr. Ivan Jakubec, 2010–2014, předseda

zástupce ředitele Ústavu hospodářských a sociálních dějin Filozofické fakulty UK

prof. PhDr. Jan Klápště, 2006–2010
ředitel Ústavu pro pravěk a ranou dobu dějinnou Filozofické fakulty UK

PhDr. Helena Koenigsmarková, 2010 – dosud
ředitelka Uměleckoprůmyslového muzea v Praze

ing. Jan Kofroň, 1992–2006
pracovník Rektorátu UK, rektorátní kancléř

ing. Petr Kostecký, 1996–2005
pracovník Rektorátu UK, vedoucí odboru výstavby

doc. PhDr. Jiří Kropáček, 1992–2009
Ústav pro dějiny umění Filozofické fakulty UK

ing. Josef Kubíček, 2000–2010
kvestor UK

JUDr. Jan Kuklík, 1994–1996
Ústav dějin práva Právnické fakulty UK

PhDr. Miroslav Kunštát, 1992
vědecký pracovník Ústavu dějin UK a archivu UK

Václava Kupová, 1992–2014
pracovnice Rektorátu UK, vedoucí organizačního oddělení

prof. PhDr. Jaroslav Mihule, 1992–1994
prorektor UK

prof. PhDr. Josef Petráň, 1992–2017, předseda 1992–2005
prorektor UK, ředitel Ústavu dějin UK a archivu UK

Karel Přílepek, 1993–2000
pracovník Rektorátu UK, oddělení realizace staveb

ing. Josef Rendl, 1992–1993
pracovník Rektorátu UK, ředitel správy budov a zařízení

prof. PhDr. Jan Royt, 2005 – dosud, předseda
prorektor UK, ředitel Ústavu pro dějiny umění Filozofické fakulty UK

ing. Lev Serbenský, 2000–2002
pracovník Rektorátu UK, ředitel správy budov a zařízení

doc. PhDr. Zdeněk Smetánka, 1994–2010
Ústav pro pravěk a ranou dobu dějinnou Filozofické fakulty UK

PhDr. Lubomír Sršeň, 1996 – dosud
ředitel historického oddělení Historického muzea, Národní muzeum v Praze

prof. PhDr. Petr Svobodný, 2005 – dosud
ředitel Ústavu dějin UK a archivu UK

prof. ing. arch. Vladimír Šlapeta, 1996–2010
děkan Fakulty architektury ČVUT

doc. akad. malíř Ivan Špírk, 2006 – dosud
Katedra výtvarné výchovy Pedagogické fakulty UK

prof. Stanislav Štech, 2003–2006
Pedagogická fakulta UK

PhDr. Miroslav Truc, 1992–1996
vedoucí archivu, Ústav dějin UK a archiv UK

prof. PhDr. Vít Vlnas, 2010 – dosud
ředitel Sbírký starého umění Národní galerie v Praze

prof. MUDr. Petr Widimský, 2000–2005
prorektor UK

ing. Pavel Wild, 1994–1996
pracovník Rektorátu UK, vedoucí odboru pro rozvoj

prof. ing. Ivan Wilhelm, 1994–2000
předseda Akademického senátu UK

prof. PhDr. Petr Wittlich, 1996 – dosud
Ústav pro dějiny umění Filozofické fakulty UK

JOSEF PETRÁŇ (†)

Der Wirkungsbereich der Kommissionen für Erneuerung, Denkmalschutz und Nutzung des Karolinums 1934–2017

ZUSAMMENFASSUNG

Die Materialstudie des langjährigen Mitglieds und Vorsitzenden der Historischen Kommission der Karlsuniversität bietet einen Überblick über die Organisation der Denkmalspflege im Karolinum, über die Tätigkeit entsprechender Kommissionen und ihrer Mitglieder. Ihr Verzeichnis befindet sich am Ende der Studie.

Der Überblick beginnt mit dem Jahr, in welchem das Gelände des Karolinums der tschechischen Karlsuniversität übergeben wurde und die Bemühungen um seine Rekonstruktion einsetzen, denn der Erhaltungszustand des Geländes war vernachlässigt und es bestand die Notwendigkeit, Grundsätze für seine bauliche Instandsetzung aufzustellen. Seinen Überblick lässt der Verfasser von der Peripetie des Zweiten Weltkriegs über die Zeit der kommunistischen Herrschaft bis in die Gegenwart gleiten. Er macht mit den verschiedenen Renovierungsphasen des Karolinums und den sich wandelnden Vorstellungen über seine Nutzung, die Einrichtung eines Museums udgl., bekannt.

Deutsche Übersetzung Wolf B. Oerter

Josef Petráň
Ústav dějin a archiv UK, Praha